

מכותל הישיבה

עלון תורני חודשי מבית מדרשם של תלמידי ישיבת הכותל

קץ שם לחושך – עלינו להביא את האור לעולם

ר' נעם לייקח

19 תשרי

פרשת וישב

גליון 5 | כד' בכסלו התשע"ז

כניסת שבת: 16:04

יציאת שבת: 17:19

"ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם" – פסוק זה הוא הפותח את פרשת מקץ, פרשה הנקראת כמעט תמיד בחג החנוכה. הוא מגיע לאחר עלילה רצופה ב**ירידות** (ירידת יוסף אל הבור, ירידתו מצרימה, ירידתו לבית הסוהר וירידתו של יהודה) וכאן מתחילה נקודת המפנה בעלילה שתוביל ל**עלייתו** של יוסף מבית הסוהר. מובא במדרש¹:

"ויהי מקץ שנתיים ימים" – "קץ שם לחושך"² זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה. ומאי טעם קץ שם לחושך? שכל זמן שיצר הרע בעולם – אופל וצלמות בעולם, דכתיב (שם) "אָבן אָפֶל וְצִלְמוֹת". נעקר יצר הרע מן העולם – אין אופל וצלמות בעולם. **דבר אחר** "קץ שם לחושך" זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום: המדרש מביא שני הסברים שונים לפסוק מספר איוב. באופן פשוט נראה שרק ההסבר השני שייך לפרשתנו, אמנם לאחר העמקה נראה שעניינם של שני ההסברים הוא אחד.

העולם נמצא באפילה, לא רואים את האור, ישנו ערפל גדול ואין וודאות מהו רצון ה'. המדרש מלמד אותנו שיצה"ר הוא זה שגורם לאפלה ולבלבול, אמנם יש תקווה – קץ שם לחושך – לכשיעקר יצה"ר מן העולם כבר לא יהיה "אופל וצלמות" בעולם. כבר לא יהיה בלבול, הכל יהיה ברור כשמש. יבוא יום שבו "לא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את יהוה כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם"³.

קודם חטאו של אדם הראשון, האדם ניצב מול אמת ושקר מאוד ברורים. לאחר האכילה מעץ הדעת טוב ורע, נכנסו בחשבון גם יצר הטוב ויצה"ר. הטוב והרע הם סובייקטיביים ונתונים לפרשנות שונה אצל כל אחד, ולכן נוצר בלבול ואפלה בעולם, חושך.

העולם הינו מוגבל, ואופף עליו ענן המוות – צל המוות, (שהגיע כתוצאה מהחטא) שמבטא את מוגבלותו, את סופיותו. מחדש לנו המדרש, שכל המגבלה נובעת ממציאותו של יצה"ר, שכל זמן שיצה"ר בעולם אופל וצלמות בעולם.

המוות הוא השקר של העולם, נראה שהוא סופי, מפחדים מהמוות כי במוות נראה שהכל נגמר. אך זה לא נכון, יש המשכיות ויש תקווה, יש לנו נשמה מעולם הנצח.

כך אומר הראי"ה קוק⁴:

"המות הוא חזיון שוא, טומאתו היא שקר, מה שבני אדם קוראים מות הרי הוא רק תגבורת החיים ותעצומתם. ומתוך השקיעה התהומית בקטנות, אשר יצר לב האדם השקיע אותו בה, הרי הוא מצייר את תגבורת החיים הזאת בצורה מדאיבה וחשוכה, שהוא קוראה מות". ובמקום אחר⁵: "יראת המות היא מחלת האדם הכללית, הבאה בעקב החטא. **החטא יצר את המות**, והתשובה היא התרופה האחת להכחיד אותו מן העולם".

יוסף נמצא בבית הסוהר, מקום מוגבל, סגור עם ארבעה קירות. כמו העולם שלנו שנדמה לנו כסופי ושאינו משהו מעבר. מה שמאפשר לצאת מבית הסוהר זה החלום. החלום הוא פריצת הגדרות והגבולות. "ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם", פרעה חולם ויוסף חולם. ואז, לאחר כל הירידות, יכולה סוף סוף להתחיל העלייה.

התפקיד של האדם בעולם הוא להאיר את האפלה, להביא את העולם ליום השבת בצורה המתקנת ללא החטא. זהו התפקיד תמיד, **ובפרט בחג החנוכה** בו ניסו היוונים להחשיך עיניהם של ישראל. תפקידנו להאיר את אור הנצח והאמת האלוהית לעומת החשכות של יוון שמתעקשת להסתיר את מציאותו של הקב"ה בעולם. מובא במסכת עבודה זרה⁶:

"ת"ר: לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך, אמר: אי לי, שמה בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחרח לתווה ובוהו, חו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים, עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה]. כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך, אמר: מנהגו של עולם הוא, הלך ועשה שמונה ימים טובים. לשנה האחרת עשאו לאלו ולאלו ימים טובים"

אדם הראשון מזהה שהיום הולך ומתמעט, שיש יותר זמן של חושך מאור ביממה, והוא חושש שבעקבות חטאו נקנסה מיתה לעולם. לכן הוא יושב שמונה ימים בתענית ובתפילה. לאחר זמן, כשהגיע 'תקופת טבת' ראה שהיום חזר להאריך, והבין שכך הוא מנהגו של עולם ועשה שמונה ימים טובים.

חז"ל מזהים את שמונת הימים הטובים שעשה האדם הראשון עם שמונת ימי החנוכה. **"כל זמן מאיר בתוכו"**⁷, נראה שמראשית הבריאה, התכונה המיוחדת של ימים אלו של חג החנוכה היא הוספת אור.

וכדברי המהר"ל (נר מצווה, עמ' כד'):

"והנה התחלת האור שיוצא מן החשיכה הוא ב-כ"ה כסלו ... שאז מתחיל האור להתגבר. ולפיכך נעשה הנס בשמן, והיה האור ב-כ"ה, אף שלא היה שמן להדליק. והיה הנס כל שמונה, **כאשר אותו זמן הוא מיוחד להתחלת האור**".

התהליך של הבאת האור לעולם והיציאה מן האפילה הוא תהליך קשה וארוך, אך הביטחון בכך שנגיע ליעד, שהרי "קץ שם לחושך", הוא המאפשר את המשך ההליכה בדרך.

לעתים קשה, יש הרבה צרות ונראה שהכל חסום, אך עלינו לחלום ולהתפלל -

"חשוף זרוע קדשך וקרב קץ הישועה

נקום נקמת דם עבדיך מאומה הרשעה

כי ארכה לנו השעה ואין קץ לימי הרעה..."⁹

¹ מדרש רבה, בראשית, פ"ט, א'.
² איוב כח, ג.
³ ירמיהו ל"א, ג.
⁴ אורות הקודש ג, עמ' שפ. שמונה קבצים, קובץ ח, כג.
⁵ אורות הקודש ג, עמ' שפא. שמונה קבצים, קובץ א, תפז.
⁶ עבודה זרה, ח עמ' א.
⁷ הראי"ה קוק באגרת התשובה לרב חרל"פ.
⁸ מתוך הפיוט 'מעט צור'.

לתגובות, הארות

ושליחת מאמרים:

Mikotel@gmail.com

א. מערכת: זיו ששון ארזי

ומני התפילות והשיעורים בישיבה:
יום ו'

16:15 – מנחה,

קבלת שבת אצל הכותל

יום השבת

7:15 – שיעור הרב הדרי

8:00 – שחרית, הלכות שבת

מאת ראש הישיבה

12:45 – מנחה

15:45 – שיעור הרב הדרי

17:07 – ערבית, הדלקת

נרות חנוכה והדלה

19:30 – שיעור הרב ליפשיץ

20:30 – מסיבת חנוכה ישיבתית

מזל טוב!

לאריאל קוליוק (מחזור מד')
לרגל אירוסיו.

לישראל קרפל ורעייתו

(שיעור ז') להולדת הבת.

לרועי עמור (שיעור ו') לרגל
אירוסיו.

ליוסי חסידים ורעייתו (מחזור
מ"ד) להולדת הבן.

חדש בעלון – תגובה למאמר!

תגובת מרן רח"י שליט"א – עמ' 3.

הרי דבר שהוא מתוקן לא צריך תיקון. לכן יש הכרח שהמשיח יופיע מתוך תהליכים מסובכים, בעייתיים, שמושכים ביקורת, כאשר בצורה פנימית יש קו של טהרה שהולך ועולה.

אם תמר באמת זינתה היא הייתה חייבת שריפה לפי המושגים של אותם הימים וכידוע, בסוף, היא לא הוצאה לשריפה. מי שלא היה בסדר בסיפור זה יהודה שלא ייבם אותה, שהרי הרמב"ן מסביר על הפסוק "ויבם אותה והקים זרע לאחיה" (לח, ח), שהייבום בתקופת האבות נהג בכל הקרובים והתורה צמצמה את הייבום לאחיו של הנפטר בלבד. לכן זאת הייתה חובתו של יהודה. בעצם תמר נהגה באופן שמושך אליה ביקורת אף על פי שבאמת היא צדקה לגמרי. אף על פי שנאמר "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" דרשו חז"ל מואבי ולא מואבית (יבמות עז, א) כך שמתברר למפרע שהמעשה של רות ובוועז היה בסדר גמור. וכבר אמרו חז"ל כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה (שבת נו, א). למרות שדוד בעצמו הודה ואמר חטאתי לה', חז"ל מתקנים אותו ואומרים הוא לא חטא, אלא ביקש לעשות ולא עשה.

יש לנו כאן מסר עבור כל הרוע בעולם. הרי אנחנו רואים הרבה רוע בעולם, ואף על פי שאנחנו לא יכולים לומר שהרוע הזה מוצדק אנחנו יכולים ללמוד מהדברים האלה שבהנהגה האלוהית יש משמעות להרבה מאוד דברים שחשבנו שאין להם משמעות. לפעמים דווקא מתוך הרע צומח הטוב. וכפי שאמר המגיד ממעזריטש, שכמו שהשמן גנח בתוך הזית, כך התשובה גנחה בתוך החטא.

ר' שמואל בר נחמן פתח: "כי אנכי ידעתי את המחשבות אשר אנכי חושב עליכם נאום ה', מחשבות שלום ולא לרעה, לתת לכם אחרית ותקוה" (ירמיה כט יא). שבטים היו עוסקים במכירתו של יוסף, יוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו, יעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, יהודה עוסק לקחת לו אשה והקב"ה היה בורא אורו של מלך המשיח. "ויהי בעת ההיא וירד יהודה", "בטרם תחיל ילדה" (ישעיה סו ז). קודם שלא נולד משעבד הראשון נולד גואל האחרון, ויהי בעת ההיא, מה כתיב למעלה מן העניין והמדנים מכרו אותו אל מצרים. (בראשית רבה, וישב)

התחלת בית המלוכה של בית דוד, לא נעים להגיד, היא התחלה די מביכה.

תמר נשואה לער ואחר כך לאונן, אונן מת ואין לה ילדים. היא מתחפשת לקדשה, מפתה את יהודה, יהודה חושב שהיא זינתה ומצווה להוציא אותה להורג ואז ברגע האחרון היא שולחת לו את הסימנים ומכאן מתחילה שושלת בית דוד. אחר כך אנחנו נפגשים בשושלת הזאת פעם נוספת בסיפור רות המואבית למרות רצונה הטוב של רות הרי כבר נאמר "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'", "ודוד המלך הוא מצאצאיה. וגם הוא בעצמו נופל בחטא בת שבע ושולח את אחד מגיבוריו למות כדי לקחת את אשתו.

מה אנו למדים לאור כל הסיבוכים הללו? אנו למדים שהשושלת המשיחית עוברת דרך סידרה של סיפורים שקליפתם החיצונית נראית בעייתית ומתברר למפרע שלא הייתה שום בעיה. תפקידו של המשיח הוא לתקן את הכל, וכדי לתקן אתה צריך ללכת אל המקולקל.

עקירת גופו כעקירת החפץ

דניאל דרומי (ש"ב)

עיון במסכת תלמוד

החפץ ממצב מונח למצב נע, כלומר אם צריך עקירה ממקום אז הדין הוא שיהיה פטור משום שהחפץ נשאר עדיין במקומו, או שיהיה חייב משום שדי בעקירת החפץ ממצבו המונח (וכאשר האדם בתנועה מתקיימת עקירה). רבי עונה לרב שחייב משום ששינה את מצב המונחות של החפץ למצב של תנועה, ואינה דומה לידו של עני שהטעינו בעה"ב בפנים והוציא העני מרה"י לרה"ר. לפי רש"י והרא"ש רבי סובר שיד נחשבת כמקום, וכן הקרקע שעליה הגוף עומד נחשבת למקום, ולכן העני פטור כשמוציא ידו מרה"י לרה"ר מכיוון שלא עשה עקירה ממקום (ידו והנ"מ שלשיטתם אדם שמחזיק חפץ בידו ברה"י יוצא לרה"ר יהיה פטור, ולפי התוס' יהיה חייב כי היתה עקירה ממונחות.

בגמרא דף צאב, רבי יוחנן וחזקיה חולקים האם אדם שהוציא כלי או יד לרשות הרבים וגופו ברה"י חייב. בהמשך הגמרא נחלקים רבא ואבאי על המחלוקת של ר' יוחנן וחזקיה האם אגד יד שמיה אגד. אגד יד פירושו ידו בתר גופו גירא (היד נמשכת אחר הגוף) רבא סבר כחזקיה שאגד יד לא שמיה אגד ואבאי סבר כר' יוחנן שאגד יד שמיה אגד. ישנה מחלוקת בין הראשונים מהו הדין בתוך ג' טפחים מהקרקע לשיטת אבאי. לפי הבנת הריטב"א בדעת רש"י והרמב"ן¹, יהיה חייב, משום שכאשר היד צמודה לקרקע היא נחשבת כמונחת על הקרקע – לבד ולא רשות בפני עצמה, ואבאי לא מחייב בלמעלה מג' טפחים משום שלא היה שינוי רשות. ושיטת תוס' היא שיהיה פטור, מפני שהחפץ עדיין בידו ולא היה מעשה של הנחה.

בגמ' שבת דף גא, הסתפק רב במקרה של 'הטעין על גופו של חברו אוכלין ומשקין ברה"י יוצא חברו לרה"ר' - האם נושא החפץ חייב או לא במלאכת הוצאה. רבי ענה לרב שחייב משום שגופו אינו דומה לידו. וביאר רש"י שבמשנה מצינו מקרה שבעל הבית הטעין חפץ בידו של העני והעני הוציא את ידו לרה"ר, בדין זה אמרה המשנה ששניהם פטורים ולעומת זאת במקרה שהטעין את חברו כשגופו ברה"י (ולא רק ידו) יוצא לרה"ר רבי מחייב.

התלבטו הראשונים מה השוני בין הטענת היד להטענת הגוף, נציג את שתי האפשרויות המרכזיות בהסבר העניין.

שיטת רש"י, הרא"ש (אות ב') והמאירי. הנחת היסוד היא שהחפץ מונח אצל גוף האדם, ושנצרכת עקירה ממקומו של החפץ, ולא די בהפסקת המונחות של החפץ והעברתו למצב נע, והשאלה של רב היא האם **גופו** של האדם מוגדר כמקומו של החפץ או **הקרקע** עליה האדם עומד. כלומר אם מקומו של החפץ הוא הגוף אז הדין הוא שיהיה פטור כיוון שהחפץ עדיין נשאר כל הזמן באותו מקום (על גוף האדם), או שהוא חייב משום שמקומו של החפץ הוא הקרקע שבה האדם עומד. רבי עונה לרב שחייב כי עקירת חפץ ממקומו שזה הקרקע נחשב לעקירה, ואינו דומה לידו של עני שהטעינו בעה"ב בפנים והוציא העני מרה"י לרה"ר.

שיטת התוספות. הנחת היסוד היא שהחפץ מונח אצל גוף האדם ומקומו של החפץ הוא גופו, והשאלה של רב היא מה הגדר של עקירה, האם צריך לעקור ממקומו של החפץ (היינו גופו) או שדי בהעברת

¹ רמב"ן, רשב"א וריטב"א הם בתוך בין השיטות. בטעם אגד יד הם סוברים כתוספות, ובטעם חסרון בהגדרת הרשות בלבד בדף צב, א אליבא דאבאי הם סוברים כדעת רש"י. (הם חולקים על רש"י בטעם אגד יד משום שגורסים כר"ח בסוגיית פשיטא ליה לאבאי).

יוצא מכאן **שהרמב"ן** הבין בשיטת רש"י שאם הטעינו חברו חפץ על ידו יוצא מרה"י לרה"ר חייב משום דאגד יד שמה אגד, ואילו **התוס'** סוברים בדעת רש"י שיהיה פטור משום דסובר דאגד יד לא שמה אגד והיד נחשבת למקום בפ"ע.

ובתוס' **רעק"א** (על המשנה, אות ב') הסביר שדרכו של רש"י לפרש ע"פ סדר הגמרא, ובסוגייתנו בדף ג,א פירש"י לפי שיטת רבא בדף צב,א ולכן לא התייחס לכלל 'ידו בתר גופו'.

ברכה על הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת

ר' אביעד קרבול

שנית הפלטה

וכן נוהגים התימנים שאינם מברכים כלל על נ"ח שבביהכ"נ ויש מהם אשר אינם מדליקים כלל בביהכ"נ.

ולפי"ז לכאול אף אנן לדידן (הספרדים) דנקטינן כפסק מרן השו"ע בהלכות ר"ח (או"ח, סימן תכב, סעיף ב') שלא לברך על ההלל בר"ח- אין לנו לברך על נ"ח שבביהכ"נ, ורק אם ירצו ידליקוהו בלא ברכה . **דהא אין מברכין על מנהג לדעת מרן .**

אלא שאין הדברים כן. דהנה **הטור** (או"ח סי' תרעא, ס"ז) כתב "ובבית הכנסת מניחה בדרום זכר למנורה שהייתה בדרום" ומרן **הב"י** כתב שם "נראה שתיקנו כן מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו, וכמו שתיקנו קידוש בביהכ"נ.. שהוא כדי לפרסם הנס בפני כל העם, ולסדר הברכות לפניהם, שיש בזה פרסום גדול להש"י וקידוש שמו כשמברכין אותו במקלות". ואם דעת הב"י כרמב"ם שאין לברך על מנהג היה עליו להעיר על זה, ומזה שרק הביא את הריב"ש נראה שגם הוא סובר לברך על נ"ח בביכ"נ. א"כ יוצא חילוק בדבריו: על נרות חנוכה בבית הכנסת מברכים ועל הלל בר"ח לא.

מרן **הרב עובדיה יוסף** זצ"ל הביא (חזו"ע, הלכות חנוכה) את תירוץ **הגר"א** (או"ח תרע"א ס"ז) דאתא ליישב הסתירה במרן השו"ע, שהלל של ר"ח שונה מהדלקת נ"ח שבביהכ"נ משום שבהדלקת נ"ח יש פרסומי ניסא ויש בזה משום קידוש שמו הגדול יתברך.

הרב מאיר מאזוז שליט"א כתב (במכתב אישי לרב דוד אזולאי, ומובא ג"כ בחיבורו הנ"ל) "ולי נראה דנר חנוכה בבית הכנסת שאני, כי בימי הראשונים מיוחד הגוים היו מדליקין נר חנוכה בבתי סגורים ונתבטל ענין פרסומי ניסא, ולכן תיקנו הראשונים ע"פ חז"ל להדליק בבית הכנסת ולברך שהיא לפחות פרסומי ניסא פורתא בבית הכנסת.

לסיכום: כל ישראל (מלבד התימנים כנ"ל) נהגו להדליק נ"ח בביהכ"נ ולברך "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר חנוכה" (ויכוון ר"ת שם נח"ל). כמו שלמדנו בשבת (כגא) ש"והיכן ציונו? הא לאו דאורייתא היא, אלא מדבריהם", ומתריצים "רב אויא אמר מ"לא תסור" - שה' יתברך ציוונו לעשות ככל אשר חכמינו מורים לנו. ומכיוון שתקנו לנו חז"ל לברך גם בביהכ"נ כדי לפרסם הנס - אנו מדליקים בברכה.

חנוכה שמח, ומלא אור!

דעת ר"ת (תוס' ברכות י"ד) ששפיר לברך על מנהג. וכן פוסק **הגר"ש משאש** זצ"ל (כך שמע הרב דוד אזולאי וכתב זאת בחיבורו "דברי עני")

הרמב"ם פסק (ברכות,יא,טז): "כל דבר שהוא מנהג אפילו מנהג נביאים.. ואין צריך לומר מנהג חכמים.. אין מברכין עליו". יוצא אם כן, שדעת הריב"ש דרך מי שפוסק כר"ת ששייך לברך על מנהג- רשאי לברך על נ"ח שבביהכ"נ. אך מי שפוסק כרמב"ם וסיעתו דאין לברך על מנהג - אסור לברך על נ"ח בביהכ"נ שאינו אלא מנהג. ובאמת, אין שום רמז לברכה על נ"ח בביהכ"נ ברמב"ם.

תגובות מרן רה"י הרב ברוך וידר שליט"א למאמרו של ר' מיכאל הילוליאן - המתנת שש שעות בין בשר לחלב

נפתח בדברי שבח לעורכים ולכותבים מבני הישיבה על העלון החדש שעניינו יצירה בלימוד תורה וכתובה יוצרת של בני הישיבה ומקווה אני שבע"ה מעגל הכותבים והמגיבים לדברי הכותבים ילך ויתרחב. י"שר כוח לר' מיכאל על המאמר בעלון הקודם, וראיתי לנכון להאיר נקודה מתוך מאמרו. במאמר נכתב: "דעת מו"ר הגר"א **בבבצל שליט"א** שניתן לכתחילה לשמור חמש שעות וקצת (ואפילו לא רוב שעה שישית) ונראה שעפ"ז מנהג ישיבתנו הקדושה."

ויש לבאר כי יש כאן שתי שאלות נפרדות: א. **לאדם היחיד**. ב. **לישיבה**.

לאדם היחיד - כפי שהובא במאמרך, פסק בשו"ע סימן פט' ס"א "שישה שעות", וגם הבאת את הש"ך שכתב שמי שיש בו ריח תורה צריך לחכות שש שעות. וכן בס"א בט"ז בשם רש"ל "ואם אי אפשר למחות בין בנ"א שאינם בני תורה, אבל בבני תורה ראוי למחות ולגער בהם שלא יקלו פחות משש שעות".

אכן, יש מקומות בהלכה שמצאנו שמקצת היום ככולו וכו' וה"ה לפ"ז שמקצת שעה ככולה, אבל עצם העניין ברור ששש שעות הכוונה לכתח' לחכות שש מלאות, ובפרט לבני תורה כמ"ש רש"ל שרוצים לדקדק יותר ברצון ה' המתגלה בתורה, ועל"פ רוב שעה שישית, דהיינו חמש וחצי שעות וקצת, ובשעת הצורך יכול אדם לסמוך להקל גם בחמש שעות וקצת.

כל זה לאדם היחיד שצריך לכתח' לשמור שש שעות שלמות, אמנם **בישיבה** הוריתי בענייני שאין צורך לחכות שש שעות שלמות, מכיוון שיש כאן חשבון של ביטול תורה דציבור - ובפרט סדר הלימוד החשוב של שמירת הלשון, וכן הוא המנהג הקדום של ישיבות ליטא שהקלו בחמש שעות וקצת ולא שינו סדרי לימוד כדי לגרום שיהיו שש שעות. עם זאת יש לציון כי גם במצב הקיים כיום בישיבה המעוניין יכול לחכות רוב שעה שישית משום שהמניין שמחשבים הוא מזמן סיום אכילת הבשר ועד תחילת אכילת הגבינה. וזוהו מנהג ישיבתנו הקדושה, והלוואי שמזה שיהיה בנו ריח תורה בכל אורחותינו ושנמזה להיות בני תורה כמו שהתכוון רש"ל.

בפרשתנו, מופיעה התחלת המאבק בין יוסף לאחים, ובמהלך הסיפור ראובן מציע שבמקום להרוג את יוסף, ישליכו אותו ל"בור ריק שאין בו מים". למה התורה כותבת שאין בו מים, הרי אם הבור ריק, לא ברור שאין בו מים? הגמרא במסכת שבת כב,א שואלת את השאלה הזאת ומתרצת "מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו". הגמרא הזאת מופיעה פתאום באמצע הסוגיא של חנוכה. יש לשאול, מה הקשר בין יוסף שהושלך לבור לבין חנוכה? הרב זצ"ל מתייחס לגמרא הזאת בספרו "עין איה" ומסביר שיש שלושה סוגי בורות - יש בור שיש בו מים, שהתפקיד של הבור תלוי ביחס של האדם אליו. הוא יכול לפחד מהבור שמא ייפול, או שהוא יכול להשתמש במים של הבור לתועלת. יש בור שאין בו מים, שאדם יכול להסתכל עליו ולהגיד שאין בו תועלת, או שהוא יכול למלא אותו במים. בור שיש בו נחשים ועקרבים, אין בו תועלת, זה לא תלוי ביחס של האדם אליו, אלא יברח משם כמה שיותר מהר מרוב פחד.

הגלות נקראת בשם: "בור ריק אין בו מים". הרבה אנשים חושבים שהכול תלוי ביחס שלנו אל הגלות. הם אמנם מבינים שיש הרבה צרות ורעות בגלות אבל הם טוענים שזה בגלל היחס שלהם לגלות, ואם רק ישנו את ההסתכלות שלהם כלפי האומות וינסו לראות את הטוב בהם, אז הם ימצאו מנוחה ושלווה. **אבל לא ככה הקב"ה ברא את הגלות!**

הגלות היא לא רק בור שאין בו מים, אלא יש שם אפילו נחשים ועקרבים. זאת קללה מעין ברכה מה' שתמיד יהיו עיני ישראל נשואות אל ארץ ישראל, מקור הקודש והמנוחה שלנו. חשבתי להוסיף שלא סתם התורה אמרה שאין בו מים, אלא היא רצתה לרמוז שאין בגלות מים, כמשל לתורה. תורת הגלות היא לא כמו תורת ארץ ישראל. ארץ ישראל היא "בור שיש בו מים", שיש תורה. ישנם אנשים שמסתכלים על ארץ ישראל ומפחדים וחוששים כל הזמן מהמים שבבור, שזה מסוכן ואפשר לטבוע, אבל אנו צריכים להסתכל עליו ביחס הנכון ולדעת שא"י היא מקומנו וש אפשר רק לקבל מהבור הזה.

לפני שנענה על השאלה מה זה קשור לחנוכה, צריך להבין מה ההבדל בין נחש לעקרב. נחש נושך בכוונה ומוציא את כל הארס שלו ולוקח לו זמן להתאושש עד שהארס יחזור ויכול לנשוך שוב. עקרב עוקץ לא בכוונה ויכול לעקוץ הרבה פעמים כמו שכתוב בירושלמי "מחיה בתר מחיה" (העקיצה אפילו מחייה אותו). אומות העולם הם כמו נחשים שנושכים אותנו ורוצים להרחיק אותנו מהתורה ומהדת, אבל אנחנו, לאורך כל ההיסטוריה, רק מקבלים כח וקדושה בעוד שהם נחלשים על ידי הנשיכה. **מהותם של היוונים הייתה כעין הנחש המדובר!**

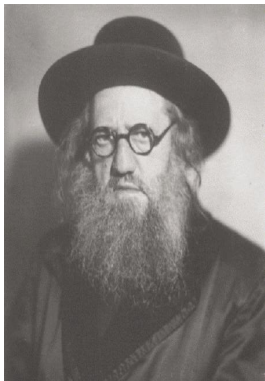
הגלות היא יותר מסוכנת כי היא כעקיצת העקרב שבאה שלא בכוונה, אלא מטבע הגלות. הקב"ה ברא את הגלות ככה בכוונה, ועוד מימי קדם בימי יוסף, ש"מעשה אבות סימן לבנים". ולכן, כדי להינצל מהבור הזה שיש בו נחשים ועקרבים, שיש בו הפסדים מכוונים וטבעיים, צריך להעלות יורדי בור מן הבור כמו אצל יוסף.

גוט שאבעס (בשביל אלה שלא עלו מן הבור עדיין ©)

פיתח וצילם יוסף

הרי"ם חרל"פ – לרגל יום השנה ה-65 לפטירתו - ז' בכסלו

ר' אהד לבובי

אחת מדמויות ההוד שהתהלכו בירושלים בדורות האחרונים היה הגאון הצדיק רבי יעקב משה חרל"פ, מסגל תלמידיו המובהקים של מרן הרא"ה קוק זצ"ל. הרב חרל"פ נולד בשנת תרמ"ב בין חומות העיר, והתחנך בתלמוד תורה "עץ חיים" ובישיבת ההמשך שלו, ולימים התמנה לר"מ בישיבה. כבר בצעירותו התחבב על גדולי ירושלים, וביניהם הרב שמואל סלנט ומהר"ל דיסקין. הרב שקד על תלמודו בעיון ובקיאות, בכל מקצועות התורה, והתעלה להיות מגדולי התורה המובהקים שבירושלים, מלא בתורה ויראה מן אל זן. כבר בהיותו כבן 14 החל לחבר חיבור על הלכות איסור והיתר בשם "מתוק לחיכ". בגיל 28 בלבד נבחר להיות רבה של שכונת "שערי חסד" הירושלמית, על אף שהתגוררו בה תלמידי חכמים מופלגים ומבוגרים, זאת בשל הוקרת תושביה את גדולתו הרוחנית. מאוחר יותר התמנה להיות גם רבה של שכונת "רחביה" הסמוכה. הוא ידע לדבר אל כל קהילה בסגנון המתאים לה, ודרשותיו היו לשם דבר. בכל אחת מדרשותיו הקפיד לדבר על קדושת ישראל.

הרב חרל"פ עבד את ה' בשילוב של עמקות תורנית גאונית, בנגלה ובנסתר, יחד עם להט אש קודש. מפורסמת היא עבודתו בליל שביעי של פסח, בו נהג לשורר בחצות הליל במקהלות עם את שירת הים בניגון מיוחד. הליכותיו בקודש הותירו רושם עז על בני שכונתו, והיה דומה בעיניהם למלאך אלקים. בליל שבת היו נעמדים מתחת לחלונם לשמוע אותו מקדש על הכוס ברוממות קודש. היו שהעידו שקראת שמע שלו חיזקה אותם בשמירת המצוות גם בזמנים קשים, ואף השיבה רבים מעון.

בחג השבועות תרס"ד, כשהיה בן 22, התוודע למרן הרא"ה קוק, שהיה אז רבה של יפו. הרב חרל"פ ירד ליפו על מנת לרחוץ בים לפי ציווי הרופאים. אז הזדמן לו לשמוע את הרב זצ"ל קורא את הפיוט "אקדמות" לפני קריאת התורה, התרשם עמוקות ומאז דבק בו בהערצה עצומה. ניתן לראות בספר "הד הרים", בו לוקטו האגרות שהחליפו ביניהם, את ביטויי ההערצה שכותב הרב חרל"פ לרבו הדגול. מאידך גיסא, לא הסכים שיקראוהו כתלמיד לרב קוק, מפני שלא ראה עצמו כראוי לכך... בשנת תרפ"ד התמנה להיות ר"מ בכיר בישיבת "מרכז הרב" עם הקמתה, ומאוחר יותר החל לכהן בה כראש הישיבה. בכל פעם שהיה עליו למסור שיעור בישיבה הקפיד ראשית כל להקביל את פניו של הרא"ה. תלמידים מספרים כי הייתה ניכרת עליו התרגשותו ממאורע זה, עד שכולו היה רועד ולעיתים נזקק לעזרת התלמידים שיקישו למענו על הדלת. פעם אחת ביזוהו קנאים בשל קשריו עם הרב קוק, אחד מהצופים באירוע מביש זה מיהר לבית הרב חרל"פ על מנת לעודדו. בהגיעו לשם ראה את הרב ממרר בבכי, בעודו מתפלל למען מבזיו לבל יענשו על עוונם זה.

בשנת תש"ה הקים את ישיבת "בית זבול", בה למדו אברכים מצוינים מבחירי תלמידי החכמים של ירושלים. כיום, הישיבה שוכנת בביתו של הרב. הרב חיבר סדרת ספרים בשם "בית זבול" (ע"ש אביו רבי זבולון) בענייני הלכה וסוגיות הש"ס, וסדרה נוספת בשם "מי מרום" (על שם אמו מרים) בענייני אמונה. ספרי אמונה מפרי עטו עדיין יוצאים לאור מעת לעת.

נשמתו עלתה לגנזי מרומים ב-ב' בכסלו תשי"ב. הרב נטמן בבית החיים בסנהדריה, סמוך לרבי אריה לוי זצ"ל.